

Feliks Bocian

Henryk Gąsior : jubileusz pedagoga

Nauczyciel i Szkoła 2 (5), 166-174

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Feliks Bocian

Henryk Gašior — Jubileusz pedagoga

28 marca 1998 roku obchodził 70. rocznicę urodzin znany na Górnym Śląsku i w całej Polsce pedagog społeczny — nauczyciel, wychowawca i naukowiec — docent dr Henryk Gašior.

W ponad 50-letniej pracy pedagogicznej Jubilat można wymienić wiele dokonań w różnych dziedzinach działalności oświatowej i naukowej, a zwłaszcza w zakresie wychowania pozaszkolnego, kształcenia nauczycieli i studentów we wszystkich niemal humanistycznych uczelniach wyższych na Górnym Śląsku, w tym na Uniwersytecie Śląskim, gdzie był pierwszym dziekanem nowo powołanego Wydziału Pedagogiki i Psychologii, i gdzie nadal pracuje w Katedrze Pedagogiki Społecznej. Jest autorem wielu publikacji naukowych z pedagogiki społecznej na temat kultury czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych, wychowania pozaszkolnego, a także z pedagogiki opiekuńczej, specjalnej i resocjalizacyjnej. Obok wielu funkcji w stowarzyszeniach naukowych i w organizacjach społecznych (zwłaszcza w Związku Nauczycielstwa Polskiego) przez wiele lat był redaktorem naczelnym „Chowanny” — jednego z najstarszych pism pedagogicznych na Górnym Śląsku. Jest zatem szczególna okazja, by przybliżyć sylwetkę tego niezwykle aktywnego pedagoga.

Znany polski psycholog — Mieczysław Kreutz, pod którego kierunkiem Jubilat napisał w 1961 roku pracę magisterską, podkreślał, że „niezbędnym warunkiem wychowawczego wpływu nauczyciela jest posiadanie trzech dyspozycji: miłości do ludzi, skłonności do społecznego oddziaływania oraz zdolności sugestywnej, wyrażającej się w emocjonalnym oddziaływaniu na innego człowieka”.

Wszystkie te dyspozycje ma niewątpliwie Jubilat, czego dowiódł całym swoim życiem, działalnością i twórczością naukową, a nie była to łatwa droga życiowa, bo należał do tego pokolenia Polaków, które zaznało okrucieństwa wojny, uczestniczyło w odbudowie zniszczonego wojną kraju, a kwalifikacje zawodowe i naukowe zdobywało w toku czynnej pracy zawodowej.

Urodził się 28 marca 1928 roku w Cząstkowie Starym (woj. kieleckie), w siedmioosobowej rodzinie chłopsko-robotniczej. Jego ojciec poza rolnictwem pracował jako górnik w kopalni pirytu w Rudkach. Szkołę podstawową ukończył w 1940 roku we wsi Pokrzywianka. W latach 1940–1943 uczęszczał na tajne nauczanie w zakresie gimnazjum i liceum ogólnokształcącego do Słupi Nowej. Ucząc się, pracował jednocześnie jako ekspedient. Od marca 1943 roku należał do

tajnej organizacji Świt związanej z Batalionami Chłopskimi, gdzie pełnił funkcję łącznika. W dniu 13 października 1943 roku został aresztowany przez gestapo i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen (obecnie Rogóżnica k. Walbrzycha), gdzie przebywał aż do listopada 1944 roku, kiedy to został przetransportowany wraz z grupą małoletnich więźniów do Buchenwaldu, a następnie do Ausländer-Lager w Hof/Salle w Bawarii. Tutaj 8 kwietnia 1945 roku doczekał się wyzwolenia przez wojska amerykańskie i po zakończeniu działań wojennych wrócił 26 lipca 1945 roku do Polski.

Po powrocie do Polski kontynuował przerwana naukę w liceum ogólnokształcącym, a następnie w liceum pedagogicznym, podejmując z dniem 1 września 1946 roku pracę w szkole jako nauczyciel w Pokrzywiance. Po przeniesieniu się na Górny Śląsk pracował najpierw jako wychowawca w świetlicy dziecięcej przy Zakładach Azotowych w Chorzowie (1946–1949), a następnie jako nauczyciel w szkole podstawowej w Chorzowie (1949–1951).

W 1951 roku został podinspektorem oświaty dorosłych w Chorzowie, a w 1952 roku kierownikiem referatu i starszym wizytatorem wychowania pozaszkolnego w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Katowicach i w tym samym czasie został słuchaczem Studium Pedagogiczno-Społecznego przy Uniwersytecie Łódzkim, przygotowującego do pracy w nadzorze pedagogicznym.

W 1954 roku został zastępcą dyrektora do spraw pedagogicznych w Palacu Młodzieży w Katowicach, którą to funkcję pełnił do 1962 roku.

W latach 1955–1961 pracując — studiował na Wydziale Psychologii i Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego. Studia magisterskie w zakresie pedagogiki i psychologii ukończył w 1961 roku z wyróżnieniem, pisząc pracę magisterską pod kierunkiem doc. dr. hab. Jana Barteckiego z zakresu dydaktyki (na temat jawnych i ukrytych niepowodzeń szkolnych) oraz drugą pracę magisterską z psychologii pod kierunkiem prof. dr. Mieczysława Kreutza na temat zainteresowań młodzieży w wieku 16–18 lat. Po ukończeniu studiów w latach 1962–1970 pracował na stanowisku zastępcy dyrektora do spraw pedagogicznych w Studium Nauczycielskim w Katowicach.

W dniu 12 maja 1970 roku obronił na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego pracę doktorską napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Ryszarda Wroczyńskiego na temat: *Zajęcia pozaszkolne a kultura czasu wolnego w środowisku wielkoprzemysłowym*.

W 1971 roku został powołany na stanowisko docenta etatowego, pracując już od 1 września 1970 r. jako kierownik Zakładu Pedagogiki i Psychologii, a następnie jako pierwszy dziekan nowo powstałej Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego w Katowicach. W 1973 roku objął funkcję pierwszego dyrektora nowo utworzonego Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Katowicach.

W listopadzie 1975 r. został powołany na stanowisko dyrektora Instytutu Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, a 1 września

1976 roku powierzono mu funkcję pierwszego dziekana nowo powołanego Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego, na którym utworzył Zakład Pedagogiki Społecznej (obecnie Katedra, którą kieruje prof. dr hab. Andrzej Radzewicz-Winnicki, wieloletni współpracownik Jubilata). Na stanowisku tym pracował do 30 września 1981 roku, do chwili odejścia, ze względu na stan zdrowia, na czasową emeryturę. Po dwuletniej przerwie podjął ponownie pracę naukowo-dydaktyczną w Katedrze Pedagogiki Społecznej, pełniąc do 1995 roku funkcję kierownika Pracowni Pedagogiki Resocjalizacyjnej i Patologii Społecznej.

Po przejściu, po 50 latach pracy pedagogicznej, na emeryturę nadal pracuje w niepełnym wymiarze godzin w Katedrze Pedagogiki Społecznej, prowadząc seminaria magisterskie i służy swoim doświadczeniem nie tylko studentom, ale też młodszym pracownikom całego Wydziału Pedagogiki i Psychologii.

W pracy zawodowej na wszystkich stanowiskach wyróżniał się zawsze niezwykłą aktywnością organizacyjną i nowatorstwem, zarówno w pracy dydaktyczno-wychowawczej, jak i naukowej.

Pełniąc odpowiedzialne funkcje kierownicze znajdował czas na działalność społeczną w organizacjach społecznych i politycznych, przy czym zaangażowanie to było zawsze związane z problematyką oświatowo-wychowawczą i naukową. Przykładem tego może być jego działalność w Związku Nauczycielstwa Polskiego, w którym przez wiele lat pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Okręgu ZNP i wiceprzewodniczącego Sekcji Opieki nad Dzieckiem przy Zarządzie Głównym ZNP w Warszawie.

W różnych okresach swej działalności zawodowej był członkiem i pełnił odpowiedzialne funkcje w takich stowarzyszeniach naukowych jak: Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej (TWWP), Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP) i Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej przy AWF w Katowicach. W latach 1975–1981 był członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (PAN) w Warszawie i innych. Był także członkiem rad naukowych i redakcyjnych oraz komisji resortowych zajmujących się różnymi aspektami działalności oświatowej i wychowawczej.

Ma również znaczące zasługi w organizowaniu pedagogicznej działalności wydawniczej na Górnym Śląsku. Był organizatorem i pierwszym redaktorem „Roczników Naukowych Kultury Fizycznej” w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego w Katowicach (1970–1973), serii „Prace Pedagogiczne” wydawanej na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego (1975–1981) oraz „Wydawnictw Pedagogicznych” Ośrodka Usług Pedagogicznych i Socjalnych ZNP w Katowicach (1972–1996).

W latach 1979–1990 był redaktorem jednego z najstarszych na Górnym Śląsku pism pedagogicznych — „Chowanny” (wydawanej z przerwami od 1929 roku), na której łamach podejmowano najważniejsze problemy pedagogiczne nie tylko regionu, ale całego kraju. Dorobek naukowy docenta Henryka Gąsiora jest znaczący

i obejmuje wiele prac zwartych, w tym szczególnie prac zbiorowych, prawie 200 artykułów naukowych w różnych czasopismach specjalistycznych i opracowaniach zwartych, ponad 20 drukowanych recenzji naukowych książek pedagogicznych i ponad 40 recenzji wydawniczych dla krajowych i zagranicznych ośrodków naukowych. Jest także redaktorem naukowym i zarazem autorem znaczących części w kilku skryptach z zakresu pedagogiki opiekuńczej i resocjalizacyjnej.

Problematyka podejmowana w pracach naukowych Jubilata ma dużą wartość teoretyczną i praktyczną i koncentruje się wokół pedagogiki społecznej, opiekuńczej i resocjalizacyjnej, choć nie brak też prac z zakresu teorii wychowania, dydaktyki i pedeutologii.

W jego pracach z pedagogiki społecznej obok zagadnień ogólnych, takich jak: związek naukowy i współdziałanie pedagogiki społecznej z socjologią wychowania, teorią organizacji i zarządzania oświatą, występuje także teoretyczna i użyteczna aktualność pedagogiki społecznej, kierunki jej rozwoju i udział w przemianach społeczno-gospodarczych w Polsce, kierunki i tendencje rozwoju systemu edukacji nieszkolnej, a przede wszystkim placówek wychowania pozaszkolnego zapewniających dzieciom i młodzieży właściwą pod względem wychowawczym organizację czasu wolnego.

Problematyka czasu wolnego i wychowania pozaszkolnego w twórczości doc. dr Henryka Gąsiora ma nie tylko wymiar empiryczny, ale również i teoretyczny. Zainteresowania naukowe czasem wolnym i wychowaniem pozaszkolnym wiąże z zainteresowaniami z pedagogiki specjalnej i resocjalizacyjnej, co ma ogromną wartość praktyczną, a przykładem mogą być takie podejmowane problemy, jak:

- czynna rekreacja młodzieży niepełnosprawnej w czasie wolnym,
- funkcja społeczna rekreacji i rehabilitacji ruchowej ludzi niepełnosprawnych w zakładzie przemysłowym,
- istota rewalidacji dzieci przewlekle chorych i kalekich w czasie wolnym,
- wychowanie w kulturze czasu wolnego — formą profilaktyki i terapii patologii społecznej,
- animacja czasu wolnego młodzieży w zakładzie poprawczym jako forma efektywnej resocjalizacji nieletnich.

Interesujące są również analizy teoretyczne i badania empiryczne z pedagogiki opiekuńczej, teorii wychowania i dydaktyki, a także pedeutologii, w tym głównie kształcenia nauczycieli.

W pracach z pedagogiki opiekuńczej podejmował takie problemy, jak: kształcenie pedagogów dla potrzeb placówek opiekuńczych, opiekuńcze funkcje szkoły, sytuacja i potrzeby dziecka w rodzinie niepełnej, współczesne zagrożenia rodziny — zapobieganie i terapia pedagogiczna.

W pracach z teorii wychowania dominuje problematyka wychowania społecznego dzieci i młodzieży i rola w tymże zakresie szkoły i środowiska, w tym również środków masowego upowszechniania kultury.

Z dziedziny dydaktyki podejmowane były w jego twórczości takie problemy, jak: praca wychowawcy klasowego, zasady i organizacja pracy domowej ucznia, przyczyny higieniczno-zdrowotne trudności i niepowodzeń szkolnych uczniów, przeciążenie pracą domową uczniów, wychowawcze aspekty pomiaru dydaktycznego, dydaktyczno-wychowawcze wartości gier i zabaw dzieci w nauczaniu początkowym i inne.

Składamy Jubilatowi serdeczne życzenia 100 lat życia w zdrowiu, wszelkiej pomyślności i radości oraz dalszej satysfakcji w pracy z nami wszystkimi.

Wybór pism Henryka Gąsiora

A. Pozycje zwarte

1. *Wychowanie pozaszkolne a kultura czasu wolnego w środowisku wielkoprzemysłowym*. Wyd. Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1973.
2. *Wybrane zagadnienia wychowania środowiskowego. (Z badań nad wychowaniem środowiskowym)*. Wyd. UŚ, Katowice 1974.
3. *Praca wychowawcy klasowego (wyniki badań)*. IKN, Katowice 1975.

B. Prace redaktorskie i współautorskie

4. *Wychowawcza rola środków masowego upowszechniania kultury*. Katowice 1971.
5. *Zasady i organizacja pracy domowej ucznia*. Katowice 1972.
6. *O postęp pedagogiczny w szkole i o oświacie (wybrane problemy)*. Wyd. UŚ, Katowice 1976.
7. *Wybrane zagadnienia z teorii wychowania*. Prace Pedagogiczne nr 10. Wyd. UŚ, Katowice 1978.
8. *Z teorii wychowania społecznego młodzieży*. Seria: Nauka — Praktyce. Wyd. UŚ, Katowice 1979.
9. *Z teorii wychowania środowiskowego i resocjalizacji młodzieży*. „Prace Pedagogiczne” XI. Wyd. UŚ, Katowice 1979.
10. *Wybrane zagadnienia z metodyki wychowania resocjalizacyjnego. Materiały do ćwiczeń dla studentów III i IV roku pedagogiki resocjalizacyjnej studiów dziennych i zaoczných*. Skrypt nr 258. Wyd. UŚ, Katowice 1980.
11. *Teoretyczne podstawy pracy opiekuńczo-wychowawczej. Materiały do ćwiczeń dla studentów III i IV roku pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej* (red. wspólnie z A. Winiarską). Skrypt nr 261. Wyd. UŚ, Katowice 1981.

12. *Kształcenie kadr na potrzeby szkolnictwa specjalnego PRL*. Prace Pedagogiczne XIII. Wyd. UŚ, Katowice 1981.
13. *Programowanie dydaktyczne w szkole ogólnokształcącej i zawodowej*. Prace Pedagogiczne. Wyd. UŚ, Katowice 1982.
14. *Nauczanie społeczne niedostosowanych*. Wyd. UŚ, Katowice 1993.

C. Artykuły w opracowaniach zwartych

15. *Przyczyny higieniczno-zdrowotne trudności i niepowodzeń szkolnych. Wskaźniki higieniczne a przeciążenie pracą domową uczniów*. [w:] Rzepka J.: (red.): *Materiały z ogólnopolskiej sesji naukowej Higieny i Medycyny Szkolnej w Wiśle (8–10.01.1973)*. Katowice 1973, s. 95.
16. *Erziehsche Betreuung der Kinder in Volkspolen auf Spielgeländen*. [w:] Meyer B., Dyroff H. D. (red.): *Kind und Spiel in öffentlichen Raum*. Verlag Deutsche Kommission UNESCO Bonn–München–New York–London–Paris 1980.
17. *Związki metodologiczne teorii organizacji i zarządzania oświatą z pedagogiką społeczną*. [w:] Sztumski J. (red.): *Materiały z Ogólnopolskiego Sympozjum na temat: Teoretyczno-metodologiczne aspekty organizacji i zarządzania oświatą*. Katowice 1983.
18. *Kierunki rozwoju pedagogiki społecznej w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiego Sympozjum Naukowego*. Red. I. Lepalczyk. Jelenia Góra 1983.
19. *Czynna rekreacja młodzieży niepełnosprawnej w czasie wolnym*. [w:] *Materiały z VII Międzynarodowej Konferencji Naukowej nt Czas wolny i rekreacja w różnych środowiskach społecznych*. Red. J. Gnitecki. Poznań 1987.
20. *Znaczenie twórczości naukowej E. Trempały dla rozwoju pedagogiki społecznej*. [w:] *Teorie i praktyki edukacji równoległej*. Red. J. Frątczak i E. Rogalski. WSP Bydgoszcz 1987.
21. *Z badań nad funkcją społeczną rekreacji i rehabilitacji ruchowej ludzi niepełnosprawnych w zakładzie przemysłowym*. [w:] *Roczniki Naukowe AWF*, Red. E. Dańczyk. Katowice 1987.
22. *Pedagogika w służbie przemian społeczno-gospodarczych*. [W:] *Rola nauk społecznych w realizacji reformy gospodarczej w PRL*. Red. H. Gąsior i M. Pionk. TWWP Warszawa, AWF Katowice 1987.
23. *Funkcje społeczne oświaty pozaszkolnej w Polsce Ludowej*. [w:] *Demokratyzacja oświaty w Polsce Ludowej*. Red. B. Potyrała. Wrocław-Legnica 1987.
24. *Funkcje zbiorczej szkoły gminnej w zaspokajaniu potrzeb społeczno-opiekuńczych dzieci i młodzieży*. [w:] *Prace Pedagogiczne T. 23*. Red. W. Goriszowski. UŚ, Katowice 1987.
25. *Związek Naukowy pedagogiki społecznej z socjologią wychowania*. [w:] *Pedagogika społeczna w perspektywie przemian gospodarczych*. Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice 1987.

26. *Problemy socjalizacji i profilaktyki asocjalności dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (diagnoza – prognoza)*. [w:] *Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej*. Red. H. Gąsior. IKN Bielsko-Biała 1987.
27. *Założenia teoretyczne postępu pedagogicznego w kształceniu zawodowym pracujących*. Red. K. Czamecki. ZDZ Warszawa 1987.
28. *Wychowawcze aspekty pomiaru dydaktycznego*. [w:] *Pomiar osiągnięć szkolnych uczniów szkół zawodowych*. Red. K. Czamecki. IKN Bielsko-Biała 1988.
29. *Z badań nad wychowaniem społecznym uczniów przysposobienia zawodowego*. [w:] Zarząd Główny ZDZ, Warszawa 1988.
30. *Wychowanie w kulturze czasu wolnego — formą profilaktyki i terapii patologii społecznej*. [w:] Praca zbiorowa pod red. Ireny Zdąblarz. IBPM W-wa 1988.
31. *Kształtowanie pedagogów dla potrzeb placówek opiekuńczych i edukacji równoległej*. [w:] *Modernizacja kształcenia nauczycieli. Cz. I*. Red. E. Staszynski. IKN Warszawa 1988.
32. *Rola nauczyciela w doskonaleniu działalności edukacyjnej szkoły*. [w:] *Doskonalenie systemu edukacyjnego szkoły*. Red. B. Chmielowski. IKN-ODN, Katowice 1988.
33. *Kulturotwórcza rola czasu wolnego w procesie wychowania młodzieży*. [w:] *Kulturowe podstawy procesu wychowania*. Red. H. Gąsior i M. Pionk. TWWP i WSP Kielce, WOK Katowice 1988.
34. *Rozwój teorii wychowania na Śląsku w latach 1945-1985*. [w:] *Nauki pedagogiczne na Śląsku w Polsce Ludowej w służbie oświaty i kultury*. Red. W. Łomny. WSP Opole 1988.
35. *Pedagogika w służbie przemian społeczno-gospodarczych kraju*. [w:] *Rola nauk społecznych w realizacji reformy gospodarczej w PRL*. Red. H. Gąsior i M. Pionk. TWWP Warszawa, AWF Katowice 1988.
36. *Animacja czasu wolnego młodzieży w zakładzie poprawczym jako forma efektywnej resocjalizacji nieletnich*. [w:] *Zakład poprawczy, koncepcje i rzeczywistość*. Red. K. Pospiszyl. Bydgoszcz 1989.
37. *Kształtowanie się kultury ochrony środowiska w procesie turystyki i krajoznawstwa młodzieży szkolnej*. Rocznik Naukowy AWF nr 17, Katowice 1989.
38. *Istota rewalidacji dzieci przewlekle chorych i kalekich w czasie wolnym (Wprowadzenie do problemu)*. [w:] *Rewalidacja dzieci przewlekle chorych i kalekich*. Red. W. Pilecka i J. Pilecki. Kraków 1989.
39. *Wychowanie uspołecniające uczniów szkół zawodowych*. [w:] *Szkoła przysposabiająca do zawodu i jej rola w przygotowaniu młodzieży do życia i pracy*. Red. A. Chadziński i T. Palys. Katowice 1989.
40. *Potrzeby opiekuńczo-wychowawcze uczniów szkół specjalnych w środowisku wielkoprzemysłowym*. [w:] *Kształtowanie i wychowanie dzieci i młodzieży upośledzonej umysłowo*. Red. E. W. Sękowska i A. Hulek. UMCS Lublin 1990.

41. *Szkola społeczna i jej funkcja w oświacie III Rzeczypospolitej*. „Studia Pedagogiczne”, z. 24. WSP Bydgoszcz 1991.
42. *Przestępczość nieletnich na Górnym Śląsku w latach 1981–1990*. [w:] *Problemy niedostosowania społecznego*. Red. L. Mościcka. „Prace Pedagogiczne” nr 50. Wrocław 1991.
43. *Nauczanie integracyjne uczniów niepełnosprawnych w szkole masowej*. [w:] „Prace Pedagogiczne”, WSP Kraków 1991.
44. *Wychowanie do kultury ochrony środowiska człowieka*. [w:] *Rocznik Naukowy AWF, Katowice* 1992.
45. *Współdziałanie pedagogiki społecznej z socjologią wychowania*. [w:] *Socjalizacja, osobowość, wychowanie*. Red. Z. Kwieciński. Poznań 1994.
46. *Kierunki i tendencje rozwoju systemu edukacji nieszkolnej (paralelnej) w warunkach przemian*. [w:] *Edukacja nieszkolna w warunkach przemian*. Red. E. Trempała. Bydgoszcz 1994.
47. *Prewencja przestępczości w rodzinach patologicznych*. [w:] *Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej*. Red. J. Rzepka. AWF Katowice 1994.
48. *Rodzina we współczesnym świecie (zagrożenia i terapia pedagogiczna)*. [w:] *Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej*. Red. J. Rzepka. AWF Katowice 1994.

D. Artykuły w czasopismach (z lat 1983–1995)

49. *Funkcje turystyki w wychowaniu młodzieży do kultury ochrony naturalnego środowiska*. „Kultura Fizyczna” 1983, nr 9–10.
50. *Badania nad funkcją społeczną rekreacji ruchowej ludzi niepełnosprawnych w zakładzie przemysłowym*. „Kultura Fizyczna” 1983, nr 11.
51. *Potrzeby społeczno-opiekuńcze dziecka w rodzinie niepełnej*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1983, nr 10.
52. *Współdziałanie metodologiczne teorii organizacji i zarządzania oświatą z pedagogiką społeczną*. „Ruch Pedagogiczny” 1983, nr 6.
53. *Dydaktyczno-wychowawcze wartości gier i zabaw dzieci w nauczaniu początkowym*. „Nowa Szkoła” 1983, nr 10.
54. *Ewolucja funkcji systemu wychowania pozaszkolnego w Polsce w latach 1945–1980*. „Biuletyn Pedagogiczny” 1983, nr 1–2.
55. *Sytuacja dziecka w rodzinie niepełnej. Diagnoza i prognoza*. „Chowanna” 1983, nr 2.
56. *Oświata pozaszkolna młodzieży i dorosłych w 40-leciu PRL*. „Chowanna” 1986, nr 1.
57. *Struktura potrzeb dziecka w rodzinie niepełnej*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1988, nr 8.

58. *Edmund Trempala — przodujący nauczyciel, pedagog społeczny, naukowiec i działacz oświatowy.* „Chowanna” 1989, nr 1.
59. *Pedagogika wobec przemian społeczno-gospodarczych kraju.* „Chowanna” 1989, nr 2.
60. *Józef Pieter (1904–1989) — wspomnienia i biografia.* „Chowanna” 1989, nr 2.
61. *Aleksander Kamiński (1903–1978). Przypomnienie postaci i dorobku uczonego w 10. rocznicę śmierci.* „Chowanna” 1989, nr 3.
62. *Szkoła uspołeczniająca w środowisku miejskim (koncepcja modelowa).* „Chowanna” 1989, nr 4.
63. *Kształcenie zawodowe młodzieży upośledzonej umysłowo i niedostosowanej społecznie.* „Szkoła Specjalna” 1990, nr 5.
64. *Innowacje pedagogiczne nauczycieli w warunkach szkoły uspołecznionej.* „Poradnik Dydaktyczno-Wychowawczy”, IKN Warszawa 1990, nr 4.
65. *Dr Adam Ślęczkowski — twórca rehabilitacji ruchowej jednostek niepełnosprawnych.* „Chowanna” 1990, nr 3/4.
66. *Rodzina patologiczna jako czynnik kryminogenny dla jednostek niedostosowanych społecznie.* „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1990, nr 3.
67. *Pedagogika społeczna i jej teoretyczna i utylitarna aktualność.* „Chowanna” t. 2, 1995, nr 5.